

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 4ΗΣ ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1976

ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΝΙΚ. Κ. ΛΟΥΡΟΥ

ΙΑΤΡΙΚΗ.— **Ψυχοσωματική Ίατρική, ὑπὸ Νικ. Κ. Λούρου***.

Ὅπως εἶναι γνωστό, ὁ Κάντ θεωρεῖ πὼς ἐκεῖνο ποὺ ὀνομάζεται ψυχὴ δὲν εἶναι νοητὸ παρὰ σὰν ὄνομα δανεισμένο ἀπὸ κάποιον ἄλλο κόσμο, κάτι ποὺ ἀνήκει στὴν περιοχὴ τῆς θεολογίας καὶ τῆς μεταφυσικῆς καὶ πὼς τοῦτο δὲν ἀποτελεῖ παρὰ μιὰ ἰδέα, μιὰν ἀνθρώπινη φαντασία.

Ἄπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ γιατροῦ ποὺ ἀντιμετωπίζει ἀπτὰ ὄργανα καὶ τὶς λειτουργίες τους, τὸ νόημα τῆς ψυχῆς ἀπὸ τὴ σωματικὴ ἀντίληψη, θεωρεῖται σὰν κάποια ἄγνωστη κινητήρια δύναμη ἀλλὰ συνάμα καὶ σὰν προβληματικὸ ἐκφραστικὸ μέσο ποὺ χαρακτηρίζει τὴν προσωπικότητα.

Ἄπὸ τὴν ἀρχὴ τοῦ περασμένου αἰῶνα ὅταν ἡ ἔρευνα τόσο τοῦ ὀργανικοῦ σώματος καὶ τῶν πνευματοψυχικῶν ἐκδηλώσεων ἄρχισε νὰ συγκεντρώνεται μὲ καινούργια μέσα στὰ δύο αὐτὰ κυριώτερα ὑποστώματα τοῦ ἀνθρώπου, τὴν ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα καὶ μάλιστα ὅταν ἀπομακρύνονται ἀπὸ τὸ νόημα τῆς ὑγείας, ὁ Heinroth ἔπλασε τὸν ὄρο «ψυχοσωματικὴ» σὰν ἐνωμένο σύνολο τῆς προσωπικότητας. Ὑγεία ἄλλωστε σημαίνει ἐκεῖνο ποὺ συμβαίνει συχνότερα χωρὶς βλαβερὴ ἐκδήλωση.

Μὲ ἄλλα λόγια τὸ πλαίσιο τῆς ψυχοσωματικῆς ἀντιλήψεως περιλαμβάνει τὸ ἀποτέλεσμα τῆς συσχετίσεως τῆς ὀργανικῆς λειτουργίας μὲ τὸν πνευματοψυχικὸ κόσμο τοῦ ἀνθρώπου. Αὐτὸς ὁ παραλληλισμὸς παρουσιάζει συνήθως αὐτόματη συνεργασία.

Πολλὲς ὅμως συζητήσεις ἔχουν προκύψει σχετικῆς μὲ τὴν ἀφετηρία τῆς ἐνδεχομένης ἐκτροπῆς ἂν εἶναι ψυχοσωματικὴ ἢ σωματοψυχικὴ. Ὁ von Weizsäcker

* NIC. C. LOUROS, *Médecine Psychosomatique*.

καθώρισε συμβιβαστικά τὴ χρυσή τομή, ὅτι δηλαδή τὸ ὑποκείμενο δημιουργεῖ τὴν ἀτομική του ἐκτροπή καὶ ἔτσι δὲν τὴν ὑφίσταται παθητικά. Αὐτὴ ἡ ἀντίληψη καθορίζει τὴν ὑποκειμενικότητα καὶ ἀποκλειστικότητα τοῦ ἀτόμου σχετικὰ μὲ τὴν ἐκτροπή καὶ ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴν ἀφετηρία τῆς αἰτίας ἢ τῆς ἀφορμῆς.

Ἡ ἐκτροπή τυχαίνει νὰ ξαναπαρουσιάζεται συχνὰ ἢ σπάνια, σύμφωνα μὲ τὴν ψυχοσωματικὴ προσωπικότητα καὶ τὴν ἐπανάληψη τῆς αἰτίας ἢ τῆς ἀφορμῆς τῆς ἐκδηλώσεως. Δημιουργοῦνται ἔτσι πρόσκαιρα ἢ ἐπαναλαμβανόμενα συμπτώματα πού θὰ τύχει νὰ μονιμοποιηθοῦν. Ὅταν εἶναι πρόσκαιρα δὲν ξεφεύγουν ἀπὸ τὸ νόημα τῆς ὑγείας ὅπως δὲν θεωροῦνται παθολογικά, στιγμιαῖα ὀργανικά ἐνοχλήματα πού ὀφείλονται σὲ παροδικές περιπτωσιακές ἀφορμές. Ἡ κόπωση, ἡ δίψα καὶ ἡ πείνα, τὸ κρῦο καὶ ἡ ζέστη, ἀποτελοῦν μὲ τὶς ἐκδηλώσεις τους σχετικὰ παραδείγματα πού δὲν μποροῦν νὰ ἐκληφθοῦν σὰν πραγματικὲς παθολογικὲς ἐκδηλώσεις.

Ὅταν ὅμως ἡ ἀνωμαλία τῆς ψυχοσωματικῆς συνοχῆς προσλαμβάνει μόνιμη ἢ συχνότερη ἐμφάνιση, τότε βέβαια ἡ κατάσταση ἐκτρέπεται ἀπὸ τὸ πλαίσιο τῆς ὑγείας καὶ δημιουργεῖ παθολογικὴ ὄντοτητα.

Ὅφειλω ὥστόσο νὰ παρατηρήσω ὅτι στὴν παθολογικὴ ἐξέλιξη σημασία παρουσιάζει ἡ ψυχοσωματικὴ δεκτικότητα τῆς στιγμῆς. Ὁ ψυχικὸς ἢ σωματικὸς ἐπιρρασμένος ἄνθρωπος ἀντιδρᾷ δηλαδή διαφορετικὰ ἀπὸ τὸν ἀνεπηρέαστο ἀκόμα καὶ μὲ ὀργανικὲς ἐκδηλώσεις, πρᾶγμα πού ἀποδεικνύει ἄλλη μιὰ φορά τὴν ψυχοσωματικὴ συνοχή.

Πρέπει ὅμως νὰ σημειωθεῖ ὅτι ὅταν προκύψει ὄχι παροδικὴ ἀλλὰ πραγματικὴ ὀργανικὴ λειτουργικὴ ἢ ψυχικὴ αἰτία, ἡ ἀνισορροπία πού ἀκολουθεῖ θὰ ὀδηγήσει σὲ παθολογικὲς ἐκδηλώσεις καὶ ἀπὸ τὶς δύο πλευρές, τὴν ὀργανικὴ δηλαδή καὶ τὴν ψυχικὴ πού συγκροτοῦν τότε πραγματικὰ παθολογικὰ σύνδρομα. Ἡ μία δηλαδή παρασύρει τὴν ἄλλη στὴν ἐκτροπή ἀπὸ τὸ νόημα τῆς ὑγείας. Τὸ ὀργανικὸ σύστημα πού μεσολαβεῖ στὴν ἐπαφὴ τῶν δύο παραγόντων, εἶναι τὸ πολύπλοκο καὶ ἐξαιρετικὰ εὐαίσθητο νευροφυτικὸ σύστημα πού εἶναι πανταχοῦ παρὸν σὲ ὅλη τὴ ζωὴ γιὰ νὰ ἐξασφαλίζει τὴν ἰσορροπία ἢ ὅταν πρόκειται γιὰ παθολογικὴ κατάσταση, νὰ προσφέρεται σὰν φορέας τῶν αὐτομάτων ἢ τεχνητῶν θεραπευτικῶν προσπαθειῶν.

Δὲν μπορῶ ἐδῶ νὰ ἐκταθῶ στὴν ἄγνωστη ἄλλωστε ἀκόμα κατανόηση τῆς διαφοροποιήσεως τῶν δύο φύλων τοῦ γυναικείου δηλαδή ἀπὸ τὸν ἀνδρικό ὀργανισμό. Θὰ ἐπισημάνω ὅμως ὅτι ἡ διαφορὰ τους δὲν ἔγκειται μόνο στὰ γεννητικὰ ὄργανα πού τοὺς χαρακτηρίζουν ἀλλὰ καὶ στὴν ἐπίδραση πού αὐτὰ ἀσκοῦν στὴν ψυχοσωματικὴ λειτουργία. Γιὰ τοῦτο καὶ παρ' ὅλη τὴν ὑπόλοιπη ὀργανικὴ ὁμοιό-

τητά τους ή λειτουργία του ανδρικού οργανισμού διαφέρει από τη λειτουργία του γυναικείου. Ἄλλὰ καὶ πέρα ἀπ' αὐτὸν τὸν διαχωρισμὸ πρέπει νὰ ληφθεῖ ὑπ' ὄψη πὼς ὁ καθένας ἀπὸ τοὺς δύο διαθέτει χωριστὸ πλαίσιο αὐτομάτων ἢ προκλητῶν ἐκδηλώσεων ποὺ χαρακτηρίζουν τὴ φυλετικὴ προσωπικότητά τους.

Δὲν εἶναι λοιπὸν τυχαῖο ὅτι ἡ διαφορετικὴ λειτουργία τῶν γυναικείων γεννητικῶν ὀργάνων παρουσιάζει καὶ διαφορετικὴ εὐαισθησία στὴ λειτουργικὴ καὶ ψυχικὴ παρὰ στὸν ἄνδρα.

Ἐκείνη δὲν προσφέρει μονάχα τὸ θηλυκὸ στοιχεῖο στὴν ἀναπαραγωγὴ τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ μὲ τὴν ὀργανικὴ της κατασκευὴ ἀναλαμβάνει καὶ τὴ φιλοξενία τοῦ νέου ὄντος, ὥσπου νὰ ὀρμάσει ἢ ἀνεξαρτησία του.

Ἐκεῖνος προσφέρει τὸ ἀπαραίτητο ἀναπαραγωγικὸ στοιχεῖο χωρὶς νὰ συμμετέχει στὴ φιλοξενία. Ὅμως ἡ σωματικὴ του ὑπόσταση τὸν ὀδηγεῖ στὴν ἐκτέλεση ἔργων σχετικῶν μὲ τὴ μελλοντικὴ ἐξέλιξη τῆς ἀναπαραγωγῆς του. Τοῦτο δὲν σημαίνει βέβαια ὅτι καὶ ὁ ἄνδρας δὲν διαθέτει εὐαισθησία. Αὐτὴ ὅμως κυριαρχεῖται ἀπὸ τὰ διαφορετικὰ γεννητικὰ ὄργανα. Ἐν τούτοις παρ' ὅλες αὐτὲς τὶς διαφοροποιήσεις δὲν ὑπάρχουν στεγανά.

Χωρὶς νὰ ὑφίσταται πραγματικὸ ἀνατομικὸ ὑπόστρωμα τοῦ ἄλλου φύλου παρὰ μονάχα ὑπολείμματα χωρὶς λειτουργικότητα, ἐν τούτοις κάθε ἄνθρωπος τυχαίνει νὰ ἐκδηλώνει ὀργανικὰ καὶ ψυχολογικὰ φαινόμενα πού, χωρὶς νὰ εἶναι παθολογικά, ἀνήκουν στὶς ιδιότητες τοῦ ἄλλου φύλου. Ἡ κοινὴ ὀργανικὴ ἀφετηρία καὶ τῶν δύο ὄντων τυχαίνει νὰ ἐκδηλώνει παρόμοιες ψυχοσωματικὲς ἀντιδράσεις σύμφωνα μὲ τὴν ἀνάλογη αἰτία ἢ τὴν ψυχικὴ ἀφορμὴ.

Δὲν θὰ ἀσχοληθῶ ἰδιαίτερα μὲ τὴν εὐαίσθητη ἰσοροποιοτικὴ προσαρμογὴ ποὺ παρακολουθεῖ τὴ διεξαγωγὴ τοῦ φυσιολογικοῦ ἔργου τοῦ γυναικείου ἢ τοῦ ἀνδρικοῦ ὀργανισμοῦ. Ὑστερα ἀπὸ ὅσα ἀνέφερα παραπάνω νομίζω πὼς αὐτὸ εἶναι ὅπωςδήποτε κατανοητό.

Ἄλλὰ θὰ προχωρήσω πρὸς τὶς ἀνώμαλες ἐκεῖνες καταστάσεις ποὺ δημιουργοῦνται ἀπὸ τὴν ἀνισορροπία τῆς ἀνώμαλης ψυχοσωματικῆς λειτουργίας καὶ ποὺ παρουσιάζουν ἐξαιρετικὸ ἐνδιαφέρον. Καὶ τοῦτο ἐπειδὴ ὁ φαινότυπος δημιουργεῖται ἀπὸ τὴν ἐπίδραση τοῦ περιβάλλοντος, ποὺ ὀλοένα ἐξελίσσεται πρὸς τὴν ἐξυπηρέτηση ἢ τὴ ζημία τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὴ διπλὴ πλευρὰ τοῦ νομίσματος ποὺ γιὰ τοῦτο παρουσιάζει, δηλ. τὴν ὀργανικὴ καὶ τὴν ψυχικὴ.

Ὁ σύγχρονος γιατρὸς στηρίζεται συνήθως στὴν ψυχοσωματικὴ συμπτωματολογία τοῦ παθολογικοῦ συνδρόμου καὶ προσπαθεῖ νὰ βρεῖ τὴν αἰτιολογία του γιὰ νὰ ὀδηγηθεῖ πρὸς τὴ θεραπευτικὴ ἀγωγή. Ἡ προσπάθειά του αὐτὴ ἀποβλέπει βέβαια στὴν ἀνακάλυψη ἢ τὸν ἀποκλεισμὸ ὀργανικῆς ἀνωμαλίας καὶ τὴν

ἐνδεχόμενη ἐπίπτωσή της ἐπάνω στήν ψυχική σφαῖρα. Προσπαθεῖ δηλαδή νὰ βεβαιώσει ἢ νὰ ἀποκλείσει τὴν ὀργανικὴ ἀφετηρία τῆς συμπτωματολογίας. Αὐτὸ ὅμως τὸ συμπέρασμα ποὺ θὰ ὀδηγήσει πρὸς τὴ θεραπευτικὴ προσπάθεια, δημιουργεῖ συχνὰ σημαντικὰς ἀμφιβολίας ὅταν ἡ ὀργανικὴ ἀνωμαλία δὲν ὀφείλεται σὲ ἀνάλογη θετικὴ διαγνωστικὴ ἀνακάλυψη. Ποῦ βρίσκεται δηλαδή ἡ ἀφετηρία τοῦ ψυχοσωματικοῦ συνδρόμου; Στὴν ὀργανικὴ λειτουργία μὲ τὴν ἐπίπτωσή της ἀπάνω στὴν ψυχικὴ σφαῖρα, ἢ στὴν ψυχοσωματικὴ ἀφετηρία ποὺ ἐπηρεάζει τὴν ὀργανικὴ λειτουργία;

Γιὰ τοῦτο δὲν πρέπει νὰ παραβλέπεται ὅτι ἡ ὀργανικὴ ἀνωμαλία ἐπιδρᾷ σημαντικώτατα ἀπάνω στὴν ψυχοσωματικὴ περιουσία τῆς προσωπικότητος. Ἄλλὰ καὶ τὸ ὅτι ἡ σημασία ποὺ ἀποδίδεται στὸ ψυχικὸ σκέλος αὐτῆς τῆς περιουσίας, τυχαίνει νὰ εἶναι δυναμικὴ ὥστε νὰ ἀνατρέπει τόσο τὴν ψυχοσωματικὴ ἰσορροπία ὅσο καὶ τὴν ὁμαλότητα τῆς ὀργανικῆς λειτουργίας. Καὶ ἐδῶ ἀκριβῶς δημιουργεῖται τὸ διαγνωστικὸ δίλημμα τοῦ γιατροῦ ποὺ προσπαθεῖ νὰ λύσει τὸ πρόβλημα μὲ τὴν ἄτοπη ἀπαγωγὴ κάποιας ὀργανικῆς ἐπεμβάσεώς του. Κάποτε κατορθώνεται νὰ ἀποδειχθεῖ ὅτι ἡ ὀργανικὴ ἐπέμβαση ὀδηγεῖ καὶ πρὸς τὴν ψυχοσωματικὴ ἰσορροπηση. Κάποτε ὅμως τοῦτο δὲν κατορθώνεται, ὅταν ἡ ἀφετηρία εἶναι καθαρὰ ψυχικὴ. Καὶ γιὰ τοῦτο πρὶν ἀπὸ τὸν θεραπευτικὸ πειραματισμὸ μὲ τὴν εἰς ἄτοπον ἀπαγωγὴ χρειάζεται καὶ ἡ ψυχικὴ διαγνωστικὴ ποὺ παρουσιάζει καὶ αὐτὴ ἀρκετὰς δυσκολίας.

Τὸ πρῶτο διαγνωστικὸ βῆμα, σ' αὐτὴ τὴν κατεύθυνση, ἀποβλέπει στὴ διάγνωση τοῦ ψυχοσωματικοῦ τύπου. Καὶ φυσικὰ δὲν ὑπάρχουν ἐδῶ ἀπόλυτα ξεχωρισμένα στοιχεῖα ἀνάμεσα στὴν πολυμορφία τῶν ψυχοσωματικῶν τύπων, ὅπου συναγωνίζεται ἡ ψυχολογικὴ ἄσκηση καὶ ἡ ἰκανότητα τοῦ γιατροῦ στὴν ἐκτίμηση τῆς προσφορᾶς τῶν πολύμορφων ψυχολογικῶν στοιχείων.

Καὶ ἐδῶ ἀκριβῶς χρειάζεται ἰατρικὴ προσοχὴ στὴν ψυχολογικὴ ἐπαφὴ μὲ τὸν ἄρρωστο καὶ ἰδίως μὲ τὴν εὐαίσθητη γυναῖκα γιὰ νὰ κατορθωθεῖ ἡ διαγνωστικὴ ἀνακάλυψη. Ἡ ἰατρικὴ ἀστοχία θὰ σημάνει τότε καὶ ὄχι σπάνια θεραπευτικὴ ζημίαι, ἀντὶ ἐπιτυχίας. Γιὰ τοῦτο ἡ συζήτηση τοῦ γιατροῦ μὲ τὸν ἄρρωστο πρέπει νὰ ἔχει ὑπ' ὄψην ὅτι, ὅπως σὲ ὅλες τὶς περιπτώσεις τοῦ ἐλευθέρου βίου τοῦ ἀνθρώπου, ὁ διάλογος καὶ τ' ἀποτελέσματά του κυριαρχοῦν.

Ὡστόσο ὁ διάλογος δὲν εἶναι πάντα εὐκόλος. Ἄνάλογα μὲ τὸν ἰδιοσυστατικὸ τύπο οἱ ἐρωταποκρίσεις παρουσιάζουν ἰδιαίτερη σημασία. Χρήσιμα προκλητικὰ ἐρωτήματα κλονίζουν προκαταλήψεις καὶ σφαλερὲς ἐντυπώσεις τοῦ ἐξεταζόμενου ποὺ ἀναγκάζεται αὐτόματα νὰ ἀπολογηθεῖ ἐκθέτοντας μὲ εἰλικρίνεια καὶ σαφήνεια τὰ ἐνοχλήματά του. Στὴ συζήτηση ποὺ ἀκολουθεῖ προκαλεῖται πάλι ἡ

ἐξήγηση τῆς ἀτομικῆς τοῦ ἐξεταζόμενου ἀπόψεως σχετικὰ μὲ τὴν αἰτία τῶν ἐνοχλημάτων καὶ ἔτσι συνεχίζεται ἡ συζήτηση μὲ ἀναφορὰς σὲ παραδείγματα καὶ ἐρωτήματα ποὺ ὀδηγοῦν στὴν ἀνίχνευση τῆς οἰκογενειακῆς ἢ κοινωνικῆς τοποθετήσεως τοῦ παράγοντος. Τὸ ἐπιχείρημα π.χ. τοῦ γιατροῦ πὼς τὸ τάδε σύμπτωμα τὸ παρουσιάζει ὅλος ὁ κόσμος, προσπαθεῖ ν' ἀφαιρέσει τὴ σοβαρότητα τοῦ συμπτώματος καὶ τὴν ἀπογοήτευση τοῦ ἐξεταζόμενου ὥστε νὰ προκληθεῖ ἐμπιστοσύνη καὶ αἰσιοδοξία.

Δὲν εἶναι ἐδῶ ὁ τόπος νὰ παραθέσω περισσότερες λεπτομέρειες ποὺ ἀφοροῦν τὴν τεχνικὴ τοῦ διαλόγου καὶ τὴν ψυχολογικὴ προσαρμογὴ τῶν δύο συζητητῶν. Ὅπως δὲ ὁ διάλογος καὶ ἡ τεχνικὴ του δὲν στηρίζονται βέβαια σὲ ψυχαναλυτικὲς προϋποθέσεις ἀλλὰ στὴν κοινωνικὴ εὐγένεια ποὺ δὲν πρέπει νὰ δίνει τὴν ἐντύπωση ἀκριτομυθικῆς καὶ σκανδαλοθηρικῆς περιέργειας. Ὁ διάλογος περιορίζεται στὴν ψυχικὴ ἐπαφὴ δύο ἀνθρώπων ποὺ εἰλικρινὰ ἐπιθυμοῦν νὰ ἀλληλοβοηθηθοῦν. Ἡ ἀναδίφηση τοῦ ἱστορικοῦ ἀποτελεῖ ὅπως πάντα σημαντικό στήριγμα τῆς διαγνώσεως.

Ἡ ἱκανότητα ὅμως τοῦ γιατροῦ στὴ διάγνωση τῆς ἀνωμαλίας ἐξαρτᾶται βέβαια καὶ ἀπὸ τὴ διδασκαλία του στὴν ψυχολογία ποὺ πρέπει νὰ θεωρεῖται ἀπαραίτητο συμπλήρωμα τῶν προσόντων του.

Συμπερασματικὰ προσπάθησα νὰ δείξω σὲ μεγάλες γραμμὲς τὴν ὑπόσταση τοῦ ψυχοσωματικοῦ νοήματος, τὴ σημασία του γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὶς θεραπευτικὲς δυνατότητες ἐκεῖ ὅπου ἀναμειγνύονται ὀργανικοὶ καὶ ψυχικοὶ παράγοντες.

Ἐτσι ὁ πετυχημένος διάλογος μπορεῖ νὰ κατορθώσει ἐκπληκτικὰ ἀποτελέσματα, ὅταν δὲν ὑπάρχουν ὀργανικὲς αἰτίες καὶ νὰ ἰσορροπήσει ὀργανικὰ παραστρατήματα ποὺ δὲν θεραπεύονται μὲ φαρμακευτικὲς ἢ ἐγχειρητικὲς ἐπεμβάσεις. Μ' αὐτὸ τὸν τρόπο ἐξηγοῦνται ἄλλωστε ἀντικειμενικὰ καὶ μερικὲς θεραπευτικὲς ἐπιτυχίας τοῦ παρελθόντος ποὺ ἀποδίδονται σὲ θαύματα. Ἡ θεραπευτικὴ παρεμβολὴ τῆς θρησκευτικῆς πίστεως μπορεῖ ἔτσι νὰ ἐξηγηθεῖ χωρὶς μεταφυσικὲς ἀναζητήσεις. Ἐπιστημονικὴ ἀκρίβεια καὶ ψυχολογικὴ ἐπαφὴ συναντιοῦνται γιὰ νὰ προσφέρουν ἀνακούφιση στὸν ἄρρωστο ἄνθρωπο.

R É S U M É

Exposé des conceptions classiques de la médecine psychosomatique et de l'importance du rôle du médecin dans l'application thérapeutique différenciée dans les deux sexes.